

Polsko-ukraińska współpraca transgraniczna

Rafał Baliński

Dyrektor Departamentu Współpracy Terytorialnej,
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Agresja Rosji na Ukrainę zaburzyła politykę kooperacji transgranicznej Unii Europejskiej. Komisja Europejska – zawieszając współpracę z Rosją i Białorusią – efektywnie wykluczyła je z programów Interreg. Obecnie, „zaoszczędzone” środki przekierowywane są na bilateralną współpracę z Ukrainą. Na co i na jakich zasadach można dziś uzyskać wsparcie?

Co z Interreg w obliczu wojny?

Finansowane przez Unię Europejską międzynarodowe programy Interreg wspierają integrację społeczności podzielonych granicami państwowymi. Ich celem jest też wspólne podejmowanie wyzwań w różnych dziedzinach rozwoju społeczno-gospodarczego.

Współpraca transgraniczna Polski z jej wschodnimi sąsiadami – przy wsparciu środków europejskich – była już możliwa w okresie przedakcesyjnym. Od 1997 r. po stronie polskiej działał program Phare „Polska granica wschodnia”, a w krajach sąsiedzkich – „Takis CBC”. Od 2004 roku działają wspólnie przygotowywane i wdrażane programy transgraniczne.

Wsparcie finansowe polsko-ukraińskiej współpracy transgranicznej było możliwe w ramach trójstronnego programu Polska-Białoruś-Ukraina. W kończącej się perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2014–2020 program skoncentrował się na wspólnych wyzwaniach w dziedzinie środowiska, kultury, zdrowia publicznego, a także bezpieczeństwa i ochrony granic. W ramach 162 dofinansowanych projektów odbyło się kilkaset międzynarodowych spotkań społeczności lokalnych, w tym wydarzenia kulturalne, muzyczne, festyny, wizyty studyjne. Wiele obiektów dziedzictwa kulturowego lub naturalnego zostało odnowionych, lub udostępnionych. Stworzono lub zmodernizowano kilkaset kilometrów szlaków turystycznych na pograniczu. Międzynarodowe projekty umożliwiły też współpracę oraz doposażenie szpitali, a także służb granicznych, celnych, ratowniczych, policji i straży pożarnej. Program uczestniczył też w modernizacji lub budowie siedmiu przejść granicznych oraz inwestował w ochronę środowiska.

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej pełni w programie funkcję Instytucji Zarządzającej. Przewodniczymy międzynarodowemu Komitetowi Monitorującemu, decydującemu o wyborze projektów. Zarządza procedurami wyboru projektów, podpisuje umowy o dofinansowanie z beneficjentami. W każdym projekcie uczestniczy co najmniej jeden polski i jeden zagraniczny partner.

Dobrosąsiedzka współpraca lokalnych i regionalnych podmiotów z Polski, Rosji i Białorusi została gwałtownie przerwana. Najpierw na skutek kryzysu uchodźczego na granicy polsko-białoruskiej, który rozpoczął się w 2021 r. Później ze względu na agresję Rosji na Ukrainę w lutym 2022 r. Komisja Europejska

na początku marca 2022 r. zawiesiła współpracę z Rosją i Białorusią w ramach programów transgranicznych. W konsekwencji wstrzymaliśmy płatności dla beneficjentów rosyjskich i białoruskich. Wiele projektów wymaga zmian w planowanych działaniach oraz przedłużenia okresu realizacji.

Komisja Europejska na początku marca 2022 r. zawiesiła współpracę z Rosją i Białorusią w ramach programów transgranicznych. W konsekwencji wstrzymaliśmy płatności dla beneficjentów z tych krajów. Teraz koncentrujemy się na współpracy z Ukrainą.

Jednocześnie zrewidowaliśmy wcześniejsze plany związane z programami Interreg na lata 2021-2027. Zgodnie z propozycją Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej, przyjętą na szczeblu rządowym w czerwcu 2022 r., zrezygnowaliśmy ze współpracy z Rosją i Białorusią w programach 2021-2027. Koncentrujemy się na współpracy dwustronnej z Ukrainą.

Jak programy transgraniczne wspierają uchodźców?

Przygotowaliśmy procedury umożliwiające skierowanie środków wstrzymanych rosyjskim i białoruskim partnerom projektowym w programach 2014-2020 na działania wspierające ukraińskich uchodźców oraz potrzeby ukraińskich regionów. Chodzi w sumie o ok. 11 mln euro.

Beneficjenci z Polski i Ukrainy mogą rozszerzać swoje projekty o działania dotyczące np. wsparcia rzeczowego dla Ukrainy, w tym zakupu: sprzętu medycznego, apteczek, lekarstw i innego potrzebnego sprzętu. Dla uchodźców z Ukrainy przebywających w Polsce możliwe jest np. wsparcie dla samorządów w wyposażeniu punktów pomocowych, miejsc zakwaterowania, szkół, przedszkoli oraz dofinansowanie kursów językowych.

Głównym czynnikiem utrudniającym realizację działań na rzecz Ukrainy i wsparcia ukraińskich uchodźców przebywających w Polsce ze środków programów na granicy wschodniej są obecnie obowiązujące przepisy prawa europejskiego. Przedstawiliśmy Komisji Europejskiej konkretne propozycje zmian, dotyczące m.in. wydłużenia okresu realizacji programów perspektywy 2014-2020. Aktualnie obowiązujący termin zakończenia wszystkich działań finansowanych z programu to 31 grudnia 2023 r. Priorytetem dużej części beneficjentów jest wywiązanie się ze wcześniejszych zobowiązań (zakończenie pierwotnego zakresu projektu), tymczasem wojna w Ukrainie powoduje, uzasadnione, niepewność i opóźnienia. Z drugiej strony, w tak krótkim – z projektowego punktu widzenia – czasie, nie są w stanie zaplanować i przeprowadzić dodatkowych działań infrastrukturalnych (np. budowy lub adaptacji miejsc zamieszkania dla uchodźców przebywających w Polsce), a program może sfinansować tylko zakupy sprzętu i wyposażenia.

Zmiany w przepisach unijnych, o które zabiegamy, mogłyby usankcjonować możliwość jednostronnego dokończenia projektów, pierwotnie realizowanych w partnerstwie polsko-białoruskim i polsko-ukraińskim, przez polskich beneficjentów. Aktualne przepisy wymagają wspólnej realizacji projektów w partnerstwie transgranicznym. Zmiana regulacji pozwoli nam sprawnie i w pełni przekierować środki wstrzymane partnerom rosyjskim i białoruskim.

Zmiany w przepisach unijnych, o które zabiegamy, mogłyby usankcjonować możliwość jednostronnego dokończenia projektów, pierwotnie realizowanych w partnerstwie polsko-białoruskim i polsko-ukraińskim, przez polskich beneficjentów.

Dodatkowo w programie Czechy-Polska, wspólnie z partnerami zagranicznymi, zdecydowaliśmy o wykorzystaniu oszczędności w kwocie 1 mln euro na specjalny nabór na projekty wspierające uchodźców. Pomoc uchodźcom ma być realizowana poprzez rozwiązywanie problemów logistycznych, społecznych i integracji społeczności lokalnych. Nabór trwał do 17 lipca 2022 r. Złożono 5 projektów na łączną kwotę wnioskowanego dofinansowania 2,3 mln euro. Zatwierdzenie projektów zaplanowano na 16 września 2022 r.

Pozostałe programy Interreg z udziałem Polski nie dysponują już wolnymi środkami, które moglibyśmy przeznaczyć na ten cel.

Nowy Interreg na wschodniej granicy Polski

Rezygnacja przez polski rząd ze współpracy z Rosją oraz Białorusią w ramach Interreg 2021-2027 powoduje, że wdrażany w latach 2014-2020 program Polska-Rosja nie będzie kontynuowany, a dotychczasowy program Polska-Białoruś-Ukraina będzie zastąpiony dwustronnym programem Polska-Ukraina, który w obecnej sytuacji nabiera szczególnego znaczenia.

Dotychczasowy program Polska-Białoruś-Ukraina w ramach Interreg będzie zastąpiony dwustronnym programem Polska-Ukraina, który w obecnej sytuacji nabiera szczególnego znaczenia.

Rosyjska agresja na Ukrainę i decyzja o zawieszeniu współpracy z Białorusią w ramach Interreg, zamiast zatrzymać – przyspieszyły pracę nad programem w formacie dwustronnym: Polska-Ukraina. W ciągu trzech miesięcy, w bliskiej współpracy z naszymi partnerami z Kijowa, uzgodniliśmy projekt programu, przeprowadziliśmy jego konsultacje społeczne i, za zgodą rządów Polski i Ukrainy, 30 czerwca 2022 r. przekazaliśmy go do Komisji Europejskiej. Pomimo dużej presji czasu, udało nam się osiągnąć wspólny cel. Zdajemy sobie sprawę z tego, że program przygotowany na czasy pokoju może nie odpowiadać (po)wojennej rzeczywistości. Dlatego umówiliśmy się ze stroną ukraińską na przegląd i ewentualną rewizję programu po zatwierdzeniu przez Komisję.

Zależy nam na jak najszybszym zatwierdzeniu i uruchomieniu programu. To, na czym teraz skupiamy się, to negocjacje z Komisją Europejską oraz przygotowanie pierwszych naborów.

Na co będzie można uzyskać wsparcie w programie?

Program będzie skupiał się na pięciu dziedzinach: środowisko, zdrowie, turystyka, współpraca, granice.

W dziedzinie środowiska będziemy wspierać przystosowania do zmian klimatu, zrównoważoną gospodarkę wodną, a także wzmacniać ochronę przyrody i różnorodności biologicznej.

W dziedzinie zdrowia będziemy się koncentrować na zapewnianiu równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieraniu systemów opieki zdrowotnej.

W dziedzinie turystyki zamierzamy wzmacniać rolę kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych.

Celem priorytetu „współpraca” jest po pierwsze zwiększanie sprawności administracji publicznej oraz współpracy między obywatelami, podmiotami społeczeństwa obywatelskiego i instytucjami, w szczególności w celu wyeliminowania przeszkód prawnych i innych przeszkód w regionach przygranicznych. Po drugie, celem jest budowanie wzajemnego zaufania, w szczególności poprzez wspieranie działań ułatwiających kontakty międzyludzkie.

Ostatnia dziedzina wsparcia – granice – to działania koncentrujące się na poprawie wyposażenia służb granicznych, ich wspólnych szkoleniach, a także promocji nowych przejść pieszych i rowerowych służących rozwojowi turystyki transgranicznej.

Wszystkie projekty muszą być realizowane w polsko-ukraińskim partnerstwie i mieć charakter transgraniczny. O wsparcie finansowe projektów będą mogły ubiegać się jednostki administracji różnego szczebla, instytucje im podległe, instytucje świadczące usługi publiczne, stowarzyszenia i organizacje aktywizujące gospodarkę, ośrodki technologiczne (np. izby gospodarcze lub handlowe, instytucje otoczenia biznesu), podmioty prowadzące działalność kulturalną lub edukacyjną, organizacje pozarządowe.

Dofinansowanie unijne w wysokości do 90% otrzymają projekty wybrane w otwartych naborach wniosków. Ponadto, w celu wzmocnienia oddziaływania programu przewiduje się realizację dużych projektów infrastrukturalnych. W ramach priorytetu „Współpraca” będą też realizowane mikroprojekty.

Ponieważ program Polska-Ukraina będzie kontynuacją planowanego jeszcze rok temu programu Polska-Białoruś-Ukraina, uzgodniliśmy z Komisją Europejską, że obszar wsparcia po stronie polskiej nie ulegnie zmianie w stosunku do programu kończącej się edycji. W konsekwencji wnioskodawcy z Podlasia będą mogli w dalszym ciągu współpracować ponad granicami z partnerami z Ukrainy. Budżet programu Polska-Ukraina będzie większy, niż planowany pierwotnie dla programu Polska-Białoruś-Ukraina 2021-2027. Komisja Europejska przesunęła prawie 10 mln euro środków finansowania zewnętrznej współpracy UE z Rosją i Białorusią przewidzianych na 2022 r. Liczymy, że Komisja w kolejnych latach przyzna jeszcze więcej środków dla programu.

Budżet programu Polska-Ukraina będzie większy, niż planowany pierwotnie dla programu Polska-Białoruś-Ukraina 2021-2027. Wsparcie będzie można uzyskać w pięciu dziedzinach: środowisko, zdrowie, turystyka, współpraca, granice.

Z jakich innych programów mogą korzystać regiony?

Zawieszenie współpracy transgranicznej z Białorusią i Rosją zmienia dostęp do funduszy, z których do tej pory projektodawcy północno-wschodnich regionów Polski mogli korzystać w ramach programów Interreg. Oprócz opisanego wyżej programu Polska-Ukraina wnioskodawcy z tej części Polski w dalszym ciągu będą mogli pozyskać dofinansowanie w ramach programów skupiających się na współpracy regionów przygranicznych: Południowy Bałtyk i Litwa-Polska.

Programy Południowy Bałtyk oraz Litwa-Polska będą wzmocnione finansowo dzięki przekierowaniu środków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, które pierwotnie miały być przeznaczone na projekty polsko-rosyjskie w ramach współpracy z Obwodem Kaliningradzkim. 30 mln euro zwiększy budżet programu Litwa-Polska, a 10 mln euro – programu Południowy Bałtyk. Decyzja w tej sprawie podjęta została po konsultacjach z przedstawicielami województw przygranicznych planowanego uprzednio programu z Rosją, tj. pomorskiego, warmińsko-mazurskiego oraz podlaskiego.

Jednocześnie cała Polska znajduje się w obszarze wsparcia programu międzyregionalnego Interreg Europa oraz dwóch programów współpracy transnarodowej: Region Morza Bałtyckiego i Europa Środkowa. Programy te zostały już zatwierdzone przez Komisję Europejską (Europa Środkowa – 23 marca, Region Morza Bałtyckiego – 2 czerwca, Interreg Europa – 5 lipca). Pierwsze nabory wniosków odbyły się jeszcze przed akceptacją KE. Kolejne nabory w tych programach planowane są na jesień 2022 r. oraz na 2023 r. Projektodawcy z całego kraju mogą brać w nich udział¹.

¹ Informacje o naborach i innych wydarzeniach w programach Interreg z udziałem Polski dostępne są na stronie internetowej www.ewt.gov.pl.

Cała Polska znajduje się w obszarze wsparcia programu międzyregionalnego Interreg Europa oraz dwóch programów współpracy transnarodowej: Region Morza Bałtyckiego i Europa Środkowa.

Liczymy, że bardzo szeroka oferta programów Interreg na lata 2021-2027 zwiększy zainteresowanie projektodawców z Polski, w tym z regionów północnych i wschodnich. Daje ona szanse na realizację wielu różnorodnych projektów, które mogą się przyczynić do wzmocnienia potencjału rozwojowego regionów oraz pomogą im sprostać nowym wyzwaniom.

O autorze

Rafał Baliński – dyrektor Departamentu Współpracy Terytorialnej w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej. Pracę w administracji rządowej rozpoczął jako specjalista ds. programu wspierania konkurencyjności przedsiębiorstw. Europejską Współpracą Terytorialną (programy Interreg) zajmuje się od 2005 r. Koordynował pracę wydziału odpowiedzialnego za system zarządzania i kontroli dla programów zarządzanych przez Polskę. W latach 2011-2017, jako zastępca dyrektora departamentu, nadzorował programy transgraniczne na zachodniej i wschodniej granicy. Jako ekspert w projekcie twinningowym wspierał przygotowanie Chorwacji do udziału w programach Interreg. Od 2017 roku kieruje pracami departamentu odpowiedzialnego za realizację programów Interreg z udziałem Polski.

Partnerzy

Pomorski Fundusz Rozwoju
sp. z o.o. z siedzibą w Gdańsku

Spółka Samorządu
Województwa Pomorskiego

Partnerzy numeru

Pomorski Thinkletter nr 2(9)/2022

Polskie regiony wobec nowej rzeczywistości

KONGRES
OBYWATELSKI

Na jakie wyzwania muszą znaleźć odpowiedź samorządy wojewódzkie w turbulentnych czasach?

Co dla polskich regionów oznacza wojna w Ukrainie?

Jakie zmiany przyniosą depopulacja i migracje?

Dlaczego i w którą stronę ewoluuje polityka UE wobec regionów?

Czy transformacja energetyczno-klimatyczna może być szansą wybiecia się na podmiotowy rozwój?

E-wydanie publikacji „Polskie regiony wobec nowej rzeczywistości” można pobrać [tutaj](#).

POMORSKI
KONGRES
OBYWATELSKI

Pomorski Thinkletter to nowy jakościowo **hub komunikacyjny** wokół wyzwań rozwojowych Pomorza i Polski zainicjowany oraz wydawany przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (z siedzibą w Gdańsku) w ramach Pomorskiego Kongresu Obywatelskiego.

Zależy nam, aby Pomorski Thinkletter był przestrzenią skupiającą przedstawicieli różnych sektorów i branż – zarówno osoby zaangażowane społecznie, jak i sektor nauki, biznesu czy administracji. Chcemy aby była to agora wielostronnej dyskusji, wymiany doświadczeń oraz uspołniania perspektyw.

Zachęcamy do **zapisania się do grona stałych odbiorców**, aby informację o nowych wydaniach otrzymywać bezpośrednio na adres e-mail. Subskrypcja jest **bezpłatna**.

Dotychczas opublikowane numery:

- 1/2020 **Pomorskie miasta wobec pandemii i wyzwań klimatycznych**
- 2/2020 **Stawka i oblicza cyfryzacji**
- 3/2020 **Siła lokalności dla budowy Europejskiego Zielonego Ładu**
- 1/2021 **Siła sąsiedztwa i lokalności dla budowy lepszej Polski**
- 2/2021 **Drogi do innowacyjnych regionów i Polski**
- 3/2021 **Sens i drogi do Zielonego Ładu**
- 4/2021 **Człowiek vs. algorytm i sztuczna inteligencja – kto kogo zaprogramuje?**
- 1/2022 **Jaka logika rozwoju miast?**

Wszystkie numery w wygodnym formacie PDF można pobrać na stronie www.kongresobywatelski.pl